

Symposium o díle Mircei Eliada v Praze

Ondřej Sládek

S literárním a vědeckým dílem rumunského spisovatele a religionisty Mircei Eliada (1907-1986) se naše odborná i široká veřejnost setkává prostřednictvím překladů, komentářů a kritických rozborů jeho tvorby již od poloviny 60. let 20. století. Zájem o jeho práce v našem prostředí každým rokem stále roste, což dokládá i to, že Eliade patří mezi nejpřekládanější rumunské autory do češtiny. Dvojitá kulatá výročí M. Eliada, které si v roce 2006 a 2007 připomínáme, totiž dvacet let od jeho úmrtí a rovných sto let od narození, je zajisté příležitostí k novým pohledům a zhodnocením jeho mnohostranného díla. To bylo také záměrem mezinárodního symposia *Mircea Eliade v evropském kontextu*, které se uskutečnilo ve dnech 28. a 29. listopadu 2006 na půdě Rumunského kulturního institutu v Praze. Symposium společně uspořádaly Rumunské oddělení Ústavu románských studií FF UK, Česko-rumunská společnost a Rumunský kulturní institut.

Dvoudenního jednání, jež bylo rozděleno do tří samostatných bloků – religionistického, literárněvědného a historického, a které doplňoval ještě blok vyhrazený prezentaci nových knih, se účastnilo patnáct referujících z České republiky, Slovenska, Itálie a Rumunska. Tematika referátů byla velmi široká, sahala od obecné reflexe přijímání Eliadova díla v jednotlivých zemích, přes kritickou rekapitulaci jeho vědeckých a literárních prací, až po příspěvky věnované zcela konkrétním otázkám soudobého eliadologického bádání. Organizátoři přitom pamatovali i na dostatečný prostor pro diskusi, která i díky mezioborovému obsazení symposia byla mnohdy velmi živá a podnětná. Jednacímí jazyky byly čeština a rumunština, ve kterých bude také publikován sborník, jehož vydání je plánováno na letošní rok.

První blok vědeckého setkání byl věnován Eliadově religionistice. Zatímco Ondřej Sládek ve svém úvodním referátu věnovaném roli interpreta v hermeneutice náboženství Mircei Eliada usiloval o celkový nástin základních úkolů, které má podle Eliada vykonávat historik náboženství (jedná se především o požadavek celostního interpretačního přístupu, odborné kvalifikace, osobní zaujatosti, interpretace jako „překlada“ a imagínace jako nástroje poznání), Michal Velég a Milan Kováč z bratislavské filozofické fakulty se soustředili na kritické posouzení některých aspektů Eliadovy koncepce archaické společnosti a archaické ontologie. Velég ve

svém referátu upozornil na to, že přesné vymezení pojmů „archaická společnost“ či *homo religiosus* je velmi omezené; jejich platnost pak není dána referencí ke konkrétním empirickým skutečnostem, ale mnohem spíše je ovlivněna celkovým rozvrhem archaické ontologie.

Milan Kováč ve svém příspěvku podrobně analyzoval Eliadovo pojetí mytického času (*illud tempus*), poukázal přitom na důsledky, které má tato koncepce v širším kontextu Eliadovy teorie náboženství a jeho filozofie dějin. Z rámce religionisticky orientovaných příspěvků úvodního bloku symposia se poněkud vymykal referát italského badatele Giuseppa Maiella o italských kriticích Mircei Eliada, představitelích tzv. militantního anti-fašismu ze 70. let minulého století. Maiello aktualizoval již řadu let diskutovanou otázku o Eliadově vztahu k fašismu, což vyvolalo rozsáhlou diskusi nejen o kulturně-politické situaci v Itálii 70. let, nýbrž zejména o Eliadově nacionalismu, politické orientaci a vazbách na rumunskou fašistickou Železnou gardu.

Otázce přijetí Eliadova díla v Itálii se ve svém bilančním příspěvku věnoval i významný italský literární historik a religionista Roberto Scagno, který zahájil druhý blok jednání a připomenul Eliadův stálý a nikdy nepřerušovaný kontakt s italskými spisovateli, filozofy a religionisty. Zdeněk Hrbata vytěžil řadu významných poznatků o symbolice v Eliadových fantastických prózách (zejména novely *Had* [česky vyšlo Praha: Odeon 1986; 2. vyd. v souboru společně s prózou *Slečna Kristýna*, Praha: Lidové nakladatelství 1991]) na základě jejich srovnání s některými díly, představiteli a tendencemi evropského naturismu a romantismu. Na něj navázala svým referátem o problematice dvojníka/ů a jejich typů v Eliadově literární tvorbě slovenská badatelka Jana Páleníková, podle níž určitá podvojnost je zřejmá již z vlastní duality Eliadovy vědecké a literární činnosti. Jedním z výrazných typů je podle autorky například dvojník jako protivník a zároveň znamení blížící se smrti, který podle ní nejlépe ilustruje postav Štefana Vizira z románu *Svatojánská noc* (překlad z rumunštiny vyšel slovensky pod názvem *Svätójánská noc*, Bratislava: Dilema 2000), jehož dvojníkem má být spisovatel Ciru Partenie. Eliadovu román *Svatojánská noc* se věnovala i Libuša Vajdová, která sledovala motiv svatojánské noci v rumunské a slovenské próze 20. století. Vybrané literární práce Mircei Eliada srovnávala s tvorbou slovenského spisovatele Františka Švantnera, přičemž mezi nimi shledala jistou tematickou a motivickou analogii. Závěrečné referáty prvního dne jednání Evy Ťapajnové a Eugenie Bojogy byly koncipovány jako souhrnné přehledy recepcí a překladů Eliadových děl do slovenštiny a ruštiny.

Na pomezí biografické zprávy a literárněhistorické reflexe, především díky odkazům na Eliadův portugalský deník, se pohyboval referát rumun-

ského sémiotika a literárního historika Sorina Alexandrescu, synovce M. Eliada, sledující Eliadův život v exilu, především v období, kdy působil jako kulturní přidělenec v Lisabonu (1941-1945). Přestože i tato etapa Eliadova života není prosta nejasností a je předmětem řady spekulací, Alexandrescův výklad i jeho odpovědi v rámci diskusí byly vždy věcné a odmítavě se stavějící k jakýmkoli dohadům o Eliadově otevřené spolupráci s rumunskými fašisty.

Na tematiku Eliadova portugalského exilu navázala rumunská badatelka Laura Mesina referátem o premoderním imaginárnu v historickém diskurzu Mircei Eliada. Předmětem jejího zájmu se staly zejména Eliadovy práce o Rumunech a Rumunsku, ve kterých Eliade využívá imaginaci a imaginárno k mytizaci své vlasti. Zatímco Markéta Bažilová ve svém příspěvku nastínila recepci Eliadova díla v českých zemích, Jiří Našinec postihl klíčovou roli Eliadovy povídky „V Mântuleasově ulici“ v dramatické tvorbě Pavla Kohouta. Libuše Valentová, která byla spolu s Mirceou Danem Dutou z Rumunského kulturního institutu hlavní koordinátorkou setkání, pohovořila na závěr třetího bloku o možnostech a typech kulturní syntézy v Eliadově díle, a to jak na úrovni syntézy kultury a duchovních tradic Západu a Východu, různých literárních žánrů, ale i jazyků, vědy a literatury. Na samý závěr sympozia pak byly představeny nejnovější knihy týkající se Mircei Eliada: edice deníků (S. Alexandrescu) a nové překlady (J. Páleníková a J. Našinec).

Jakkoli se loňské listopadové setkání v Praze zabývalo vědeckým a literárním dílem Mircei Eliada z mnoha různých úhlů pohledů, podařilo se mu zmapovat a prodiskutovat jen zlomek z témat, které se v mezinárodní diskusi o Eliadovi a eliadovcích objevují již od 60. let minulého století, a to jak v rámci religionistiky, literární vědy, ale i antropologie, sociologie atd. Pražské symposium o Eliadovi usilovalo o co možná nejširší interdisciplinární recepci jeho díla u nás; poukázalo nejen na potřebu kritického nezaujatého přístupu k jeho tvorbě, nýbrž také na možnost a aktuálnost dalších setkání, které by se zaměřily spíše na speciální otázky a problémy týkající se Eliadova širokého badatelského pole působnosti.